

Деревянко Б.В. Питання накладення арешту на майно // Господарсько-правове забезпечення розвитку сучасної економіки України: Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції «Господарсько-правове, цивільно-правове та фінансово-правове забезпечення розвитку сучасної економіки України» (м. Донецьк, 14 листопада 2008 року): У 3-х частинах. — Частина друга. — Донецьк: ТОВ «Цифрова типографія», 2008. — С. 76—77.

ПИТАННЯ НАКЛАДЕННЯ АРЕШТУ НА МАЙНО

Деревянко Б.В.,

завідувач кафедри господарського та екологічного права ДЮІ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка

Наукове забезпечення регулювання економіки в Україні здійснюється переважно у межах двох основних правових шкіл – цивільно-правової та господарсько-правової. Це є звичним явищем з часів появи у середньовічній Європі перших актів, що регулювали ремесло та міжнародну торгівлю на рівні кількох країн, поряд з актами, що регулювали сімейні, спадкові та інші немайнові правовідносини у межах однієї країни. Починаючи з появи у XVIII столітті перших цивільних і торговельних кодексів така ситуація отримала назву «дуалізм приватного права». Не дивлячись на загальний для більшості країн світу порядок регулювання правовідносин в економіці, окремі вчені взагалі заперечують можливість існування господарсько-правового регулювання названих правовідносин.

Отже, з критики фахівцями у цивільному праві норм господарського законодавства випливає припущення, що цивільне законодавство є майже досконалим і тому вони мають достатньо часу на вивчення норм законодавства господарського. Однак насправді і господарське законодавство, і законодавство, що регулює цивільно-правові відносини, потребують постійного аналізу та вдосконалення.

Не є винятком зі сказаного норми цивільного і господарського законодавства, що визначають правила накладення та зняття одного із запобіжних заходів – арешту на майно. У даній ситуації однаково ретельного дослідження та вдосконалення потребують норми цивільно-процесуального і господарсько-процесуального законодавства.

Господарський процесуальний кодекс України (ГПК України) містить розділ V-1 «Запобіжні заходи», в якому статтями 43-1 – 43-10 визначено підстави, види, порядок вжиття, скасування, оскарження ухвали про вжиття запобіжних заходів, припинення запобіжних заходів, відшкодування шкоди, завданої вжиттям запобіжних заходів.

Відповідно до пункту 3 статті 43-2 ГПК України одним із запобіжних заходів є накладення арешту на майно, що належить особі, щодо якої вжито запобіжні заходи, і знаходиться в неї або в інших осіб. Пункт 1 статті 152 Цивільного процесуального кодексу України (ЦПК України) відзначає, що позов забезпечується накладенням арешту на майно або грошові кошти, що належать відповідачеві і знаходяться у нього або в інших осіб.

У пункті 1 статті 153 ЦПК України зазначається, що заява про забезпечення позову розглядається судом, у провадженні якого перебуває справа, в день її надходження без повідомлення відповідача та інших осіб, які беруть участь у справі. Частина друга статті 43-4 ГПК України свідчить, що у разі обгрунтованої вимоги заявника заява про вжиття запобіжних заходів розглядається лише за його участю без повідомлення особи, щодо якої просять вжити запобіжні заходи.

Пункт 3 статті 154 ЦПК України свідчить, що заходи забезпечення позову можуть бути скасовані судом, який розглядає справу. Позитивною з точки зору відповідача є норма з пункту 4 цієї статті: «Особа, щодо якої вжито заходи забезпечення позову без її повідомлення, протягом десяти днів з дня отримання копії ухвали може подати до суду заяву про їх скасування, яка розглядається судом протягом двох днів», а також норма з пункту 4 статті 153 ЦПК України: «Суд, допускаючи забезпечення позову, може вимагати

Дерев'янюк Б.В. Питання накладення арешту на майно // Господарсько-правове забезпечення розвитку сучасної економіки України: Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції «Господарсько-правове, цивільно-правове та фінансово-правове забезпечення розвитку сучасної економіки України» (м. Донецьк, 14 листопада 2008 року): У 3-х частинах. — Частина друга. — Донецьк: ТОВ «Цифрова типографія», 2008. — С. 76—77.

від позивача забезпечити його вимогу заставою, достатньою для того, щоб запобігти зловживанню забезпеченням позову, яка вноситься на депозитний рахунок суду. Розмір застави визначається судом з урахуванням обставин справи, але не повинен бути більшим за розмір ціни позову». Схожі норми містяться у частині першій статті 43-7 і частині третій статті 43-4 ГПК України.

Отже, суд загальної юрисдикції та господарський суд можуть вимагати від позивача (заявника) додати до заяви про вжиття запобіжних заходів будь-який наявний у нього доказ про порушення або загрозу порушення його прав. Але це не є їх обов'язком. Тобто, вони можуть виносити відповідну ухвалу лише спираючись на аргументи або припущення однієї сторони.

Також суди можуть забезпечувати заяву певною заставою, але такий захід у судах загальної юрисдикції застосовується достатньо рідко.

Виходить, що відповідно до вітчизняного цивільно- та господарсько-процесуального законодавства накладати арешт на майно достатньо просто. А відносно власне забезпечення та зняття такого запобіжного заходу на практиці виникають певні проблеми.

По-перше, як правило, суд першої інстанції відмовляється скасувати накладений арешт на майно. Навіть при ухваленні рішення на користь власника арештованого майна у ньому не міститься положень про зняття арешту. Мотивується це припущенням судді, що до набрання чинності рішенням, воно буде оскаржене в апеляційному порядку. Так само відбувається і з прийняттям рішення апеляційним судом. Верховний суд України виносячи ухвалу, як правило, не вважає за потрібне знімати запобіжні заходи. Внаслідок цього виникає ситуація, коли особа, на користь якої судом було прийнято рішення (винесено ухвалу), вважає що володіє, користується і розпоряджається своїм майном, а насправді на це майно накладений арешт. А дізнатися про це частіше всього доводиться у той час, коли вже є покупець на назване майно (квартиру, машину тощо). У цьому випадку швидко зняти давно накладений арешт можна зняти за умови особистого контакту з суддею першої інстанції. В іншому випадку це робиться в середньому 2-3 тижні. Вирішення зазначених проблем є складним. Проте можна хоча б подолати незручності кінцевого етапу, законодавчо зобов'язавши суд касаційної інстанції при винесенні ухвали знімати усі запобіжні заходи (заходи забезпечення позову).

По-друге, готівкові гроші, що були вилучені в якості засобу запобіжного заходу, не можуть зберігатися у приміщенні суду, районного відділу МВС, прокуратури, виконавчої служби тощо. Усі готівкові гроші, які було вилучено та на які накладено арешт, повинні зберігатися на тимчасовому депозитному рахунку суду у гривні. Але повертатися особі, в якій їх було вилучено, грошові кошти мають у тій валюті й у тій сумі, в якій їх було вилучено. Тому залишається питання, хто буде покривати різницю при проведенні двох операцій з купівлі-продажу валюти.

По-третє, при накладенні арешту на рухоме майно, законодавством не визначено де воно має зберігатися та хто несе відповідальність за його охорону.

Дане питання як і два попередніх та решта інших потребують окремого глибокого аналізу (не в межах тез доповіді), підсумком якого буде запровадження доповнень до цивільно- та господарсько-процесуального законодавства і зміна практики його застосування.